

NOTATIONES ET OBSERVATIONES
I N
MONITA ET PRAECEPTA
M E D I C A
RICHARDI MEAD.

C A P U T I.

De Febris.

S E C T I O I.

De Febris generatim.

ag. 10. l. 4. *Actionesque vitales laedit.*] In omni morbo sive acuto, sive chronico, de viribus vitalibus aliquid veri iudicii facere, maximi est momenti. Si respiratio parva, cita, anhela, suspiriosa, inaequalis, si

A

diss-

difficilis, erecta, laboriosa, frigidave fit, si cum dolore, gravitate, tussē, sibilo, stertore, aut spuma fiat; si pulsus parvus, debilis, frequens, si durus, si inaequalis, intermittens, formicans, tremulusve fit, si singultus cum nisu pectoris magno, si syncope, tremor, aut palpitatio cordis adsint, de viribus vitalibus laesis plane constat, eaque fere ratione, qua symptomata modo recensita quoad gradum, numerum, varietatem, congressum & copulationem, modo plura modo pauciora, cuius aegro contingere videantur, utique & contra, si contraria his, se palam faciant:

SECTIO II.

De febris solutionibus.

Pag. 11. l. 1. *Sine insigni aliqua exinanitione.*] Observatu dignum est, celebres medicinae scriptores, plurima febris solutionis tradidisse signa, qualia sunt sudor, febris declinatio, urinae coctio & subsidentia, aliaque similia; ex iis nemo verò, quantum scio, certa signa dedit, quorum ope naturam, extemplò prae caeteris omnibus febris temporibus, ejus solutionem moliri dignoscamus.

Hoc autem praescire longe maximi est momenti, ne vel fiant exinanitiones solutionem impediētes, vel ingerantur cibi, aut medica-
men-

menta, quibus natura tunc temporis materiam aliquam extrudere contendens, novo onere opprimatur.

Si itaque quovis febris tempore, sine causa evidenti, respirationem fieri majorem, pulsumque velociorem & plerumque pleniorum & fortiorum, nec non & sensum cujuspiam tenfi in hypochondriis unà cum adaucta corporis inquietudine repente & inopinatò adeste pateat, naturam tunc temporis materiae alicujus expulsionem moliri pro certo habendum est, sive fit in particulari intermittentium paroxysmo, sive in febre remittente, aut continuâ, & proinde paucis tantum horis elapsis, saepe citius multò, vel fiet sudoris aut sanguinis eruptio, vel alvi dejectio, urinae profluvium, aliudve simile, peractâque tali exanitione pulsus haud rarò fit brevi mollis & undosus; id autem procul dubio contigit, postquam tepidus toto manavit corpore sudor.

Pag. II. 1.9. *Qualis humoris emissio.*] Qualis autem humoris emissio mox continget, hoc modo cognoscenda est, semper enim erit vel gravitas, dolor, aut pruritus cum calore eâ in parte, ex quâ erupturus fit fluxus. Exempli gratiâ, si e naribus exiturus fit sanguis, praeter priora signa adest dolor gravis in fronte & temporibus, rubent & calent malae, pulsant tempora, & sanguine jam fluxuro naribus supervenit pruritus. Haec autem crisis raro fit, nisi vel obstructio vel inflammatio in ab-

dominis vel thoracis vasis, praecipue prioribus, oborta sit, vel plus aequo retenta fuerint menstrua, aut parcae nimis in initio institutae fuerint exinanitiones, praesertim missio sanguinis.

Si autem per vomitum materies expellenda sit, adiunt stomachi morsus, vertigo nausea, tremor labii inferioris cum salivâ multâ, tenui ex ore defluente.

Si per urinae vias, adsunt primo urinae crebra cupiditas, eaque ipsa cum sensu caloris in urethra excernitur; deinde largâ copiâ crassum redditur lotium. Haec autem crisis, ut & ea per vomitum raro perfecta est, sed potius horum ope gradu quodam levatur natura, laxantur vasa, & tum sudoribus absolvitur crisis.

Pari modo, si per alvum fluxura est excreta materies, adsunt tormina plus minusve pro gradu acrimoniae, ventris crepitus, à quibusdam scriptoribus Borborygni dicti, cum desidendi conatu.

Si denique per cutis meatus effluxura est, adest inquietudo magna quae ex febrili causa nervos per totum corporis ambitum & superficiem, stimulante, gignitur cui, materiâ morbida ad idoneam exinanitionem in primis reddita, & jam jam expulsurâ, accedit pruritus.

Haec morbi solutio, quae per sudorem efficitur, aliis plerumque perfectior est. Nam in caeteris jam praedictis, quamvis à sanguine, impetu aucto, quaquaversum proficiente, pro varia aegrorum fabricâ, & habitudine, ex glandulis

dulis maxime patentibus expulsa aut excreta sit materiae pars aliqua peccans, ita ut gradu quodam leventur symptomata, ut supra dixi, cum tamen hujusmodi excretiones plerumque nimis parca copia factae sint; his non obstantibus, adeo obstructa & clausa interea manent cutis spiramenta, ut morbi solutio evadat imperfecta, donec excitato demum, à naturâ, sudore largo spontaneo, laxantur omnia corporis vasa tam interna, quam externa, per sudoris fotum, unde crisis magis absoluta reddita sit.

Nec desunt observationes, quibus profectò sancitum est, hujusmodi morbos rarissimè sine sudore aliquo integre judicatos fuisse.

Praeterea etiam in iis supra recensitis, adductâ, ut notavi, excretionum ope, naturae levatione quâdam, crisis deinde semper fere largis sudoribus absolvitur, modo perfecta fuerit.

Pag. II. l. 10. *Hanc ita promovere.*] Ad materiae morbidae expulsionem rite promovendam haecce sunt in primis observanda; scilicet, si quolibet febris tempore acciderit exinanitio per alvum, sudorem, &c. non statim cohibenda est, priusquam patebit, an aegroto ex usu fiet necne, & tum quum ejus ope melius se habeat aeger, aut leventur symptomata urgentia, sinenda est, praecipue, si copia idonea procedat, sin minori quam fas sit, adjuvanda. Si verò copia tali fiat, aut tam diu cursum teneat, ut inde exhauriantur aegri vires, neque

levantur inde symptomata, quin potius inducantur alia, debilitatem nimiam ostendentia, vel omnino sistenda, vel inter limites debitos cohibenda est.

Si verò accedentibus signis criseos, talia supervenerint symptomata, ut ab eorum vi metuendus sit morbus periculofus, priusquam fiet expurgatio critica, uti sunt apoplexia, peripneumonia; pleuritis, dysenteria, phrenitis, sputum, vomitusve sanguinis, aliave similia, statim mittendus est sanguis pro ratione symptomatum, & si inde brevi non levetur aeger, ea facienda, quae postulent morbi instantis genus & constitutio, quippe tali casu plus iusto viget febris, & proinde crisin non impediunt, quin potius eam ita accelerant hujusmodi exinanitiones; ut dein ea ipsa res, quam cum in paroxysmis intermittentium, tum remittentium, aliarumque febrium inordinate exacerbatarum expectivi, plerumque contigit. Porro his ita se habentibus, si calor febrilis cute aridâ aut siccâ sociatus, valde urgeat, statim pro virium ratione mittendus est sanguis, & quod in maximo est desiderio, profectò paulò post erumpet sudor criticus.

Pag. II. l. 18. *Optabilem morbi solutionem efficiunt sudores.*] Sudor spontaneus per totum corpus diffusus, & pulsu valido & aequali comitatus, bonum portendit, vel enim morbi finem vel paroxysmi particularis crisin plerumque denotat. Sudores autem ex parte distributi & pul-

pulsu debili conjuncti nil boni denunciant, sed semper suspicandi, fiunt enim vel a debilitate, vel putredine, aut utrisque simul. Sudores porro universales cum pulsu debili, inaequali, vel intermittente raro levamen afferunt, sed saepius mortem praefagiunt.

Pag. II. l. 19. *Secundum illos alvi.*] Diarrhoea critica prae caeteris hujusmodi exinanitionibus, copiâ, & diuturnitate, justam medietatem excedere solet, eo quod ab acri materiâ per totam fere longitudinem irritantur intestina, & una cum faecibus excernitur etiam mucus intestinorum, unde plus justo protrahitur diarrhoea. In caeteris autem, postquam a glandulis excretio facta est, cessat plerumque stimulus. Alvinam itaque excretionem diu durantem semper suspectam habere debet medicus.

Pag. ead. l. ult. *Corpus in integrum restitunt.*] Hae tamen crises, quibus per abscessum, aut tumores varii generis, terminantur morbi febriles, semper aliquid incerti in se habent.

Fiunt praecipue iis vero aegrotis, quibus una cum febre adjuncta fuit partis singularis inflammatio, sicut in anginâ, ubi pone aures fiunt hujusmodi tumores. Haec tamen critica materies nunquam repellenda, sed plerumque suppuranda & more phlegmonis curanda est, modò ejusmodi sit generis, & dolorem excitet, aut ad apicem vel suppurationem tendat. Pari

profus ratione, si acrioris & tenuioris sit naturae, & ad erysipelatis speciem pertineat; fottus emollientes & anodynî, cataplasmata & linimenta similia cum lenissimâ alvi purgatione adhibenda sunt.

Et ob hanc causam non ab re erit monere, quod si pituitosae aut hydropicae fuerit indolis, qualis foeminis, virginibus, leucophlegmatîâ, aut menstruis inordinatis, vel suppressis, laborantibus, senibusque cachecticis, asthmaticis, aut ad hydropem tendentibus, aliquando accidit, pro virium ratione instituenda est alvi purgatio, & simul corpori laxo, roborantibus atque calefacientibus quae vulgo cardiaca dicuntur, subveniendum est, & hoc nimirum aromaticis lenibus, & non raro chalybeis medicamentis optime fit.

SECTIO III.

De febribus continuis.

Pag. 13. l. 8. *Et primo quidem.*] Praetermissis hoc modo morbi curandi signis propriis & definitis, quibus ejus natura, constitutio & vires rite cognosci queant, omnis ad ejus sanationem festinatio praeceptis videatur, & periculosa; de his enim, tanquam de morte hominis arcenda vix fieri potest ulla nimis longa cunctatio. Pigeat equidem, sit tamen lectori & mihi

mihî fas animadvertere, tantum virum in arte medica, tantamne rem tam negligenter egisse.

Prima enim mihi debet selecta morborum signa tradere, quisquis ille est, si modo est aliquis, qui medici nomen pretiumque merito nancisci speret, cupiatve.

Scientia hæc est quasi artis medicæ ζωὴ καὶ ψυχὴ. Alia tuta medendi principia non agnosco, neque alia reperies, quanquam tibi omnia sint arcana, quæ olim possidere jactitarunt Paracelsus, ejusque sectatores gloriosi, aut quæ adhuc jactitent circulatorum hodierni, de remediis specialibus non minus impudenter clamitantes.

Febres autem continuæ a talibus causis obortæ, quales antea plus aut minus præter consuetudinem in corpore extiterunt, incipiunt oscitatione & pandiculatione, frigore, horrore, & rigore; antecedentia hæc symptomata, pede non claudo, plerumque sequuntur nausea, vomitus, dolor capitis, sitis, calor pungens, & acutus, pulsus velox, nunc fortis, nunc naturali debilior, semper tamen velocior.

Hæc febres gravi etiam dolore, & lassitudine membrorum quasi defatigatum sæpissime comitantur, & sanè pro hujusmodi symptomatum ratione, præcipue rigoris, lassitudinis, & doloris capitis & membrorum, plus minusve periculi secum afferre & sævire dicantur.

Pag. 13. l. 10. *Sanguinis detractio.*] Si in febris initio advocatus fuerit medicus, de quâ,

A 5

vel

vel a constitutione epidemicâ, vel a symptomatum faevitia, quae proximè recensui, eam ad febrem continuam vergere aequa adfit suspicio; sanguinis missione plerumque incipiendum est, etiamsi ex pulsus tenore vix indicari videatur; & praesertim ubi viris & juvenibus aliquid tale contigerit, eo quod a vi febris stimulantis, sensim ingravescant symptomata, sine hac cautione vix postea cohibenda; deinde si urgeant vomitus vel nausea, ventriculorum leni emetico eluere oportet, nisi vexet dolor capitis; verum ubi ita sit, alvum clystere laxare, omnium optime voto in primis conveniet, & si adhuc urgeant praedicta symptomata, post aliquas horas vomitus eliciendus est, & hoc finito dandum est medicamentum anodynum. Postero die, si nihilominus remaneat dolor capitis, adfitve febris magna cum calore acuto, sanguinis missionem illico repetere sane opus erit. Postea vero foliis senae, aut radice rhabarbari, chrystallis tartari, tartaro solubili, manna, & similibus, leniter ducenda est alvus, & vesperi repetendum est medicamentum anodynum.

Si ex horum usu modice se tandem habeat febris, per dies quosdam tentanda est curatio, more remittentis anomalae, cujus medendi rationem posterius videbimus; donec appareat, an in legitimam convertatur, vel expectanda sit crisis.

Si vero adhuc crescant symptomata, praecipue dolor capitis, inquietudo cum pulsu forti, du-

durove, urinâ rubrâ sedimenti experte, rebe-
tenda iterum est sanguinis detractio; rarus au-
tem tertia venarum incisione locus est; nisi si-
mul adfuerit partis cujusvis inflammatio, aut
dolor pertinaciter acutus, & dein remediis, an-
tiphlogisticis dictis, scilicet, quae sanguinis
fervorem & impetum nimium minuere & re-
primere valeant, pergendum est; donec ex
mutatis symptomatibus, vel crisis adventu, aliam
curationem postulabit morbus.

Si vero vel ex natura febris epidemicae, ab
exinanitione nimis magna, vel mitiori diu pro-
tractâ, aliâve aliquâ de causâ supervenerint
symptomata praedictis contraria; qualia sunt
pulsus frequens & debilis, urina tenuis absque
sedimento, sudor glutinosus, subfrigidus, spi-
rituum languor, aegritudo, tremor, tendinum
subsultus, aliaque similia; in quocunque morbi
tempore, inquam, haec acciderint, aut qua-
liscunque fuit ratio medendi praegressâ, febrem
continuum mali moris adesse ostendant.

Idecirco statim exhibenda sunt stimulantia &
calescentia quaedam, cardiaca & alexiphar-
maca dicta remedia, simulque si res ita postu-
lent, vesicatoria admovenda; quae omnia pro
ratione debilitatis & symptomatum importune
urgentium plus minusve in vota vocanda sunt.

Restituto autem, hoc modo, febris vigore
satis congruo, in eo persistendum est, prout
opus fuerit, donec vel crisi finita sit febris,
vel symptomata mutationem subeant, & dein
pro horum varietate tractandus est morbus.

Fi-

Finitis his febribus continuis, lac asinum per longum tempus assumendum est, semper enim debilitatem & acrimoniam notabilem post se relinquunt hujusmodi morbi.

Pag. 13. l. 15. *Sanguis pro ratione virium mittendus.*] In omnibus hisce febribus, dolore magno aut inflammatione comitatis, purgationes modicae simul per alvum factae raro malum inducunt; modo debita copia liquidorum tenuium repleantur vasa, nisi vel laborent intestina, vel tali copia fiant, ut inde nimis exsiccetur sanguis.

Pag. ead. l. 18. *Si infirmissima videantur.*] In febribus languidis exinanitiones largas male ferunt aegroti, praecipue eas, quae prae caeteris debilitant, quales sunt largi sanguinis & alvi fluxus.

SECTION IV.

De feбри cum exanthematibus conjuncta.

Febris miliaris.

Pag. 14. l. 18. *Accedunt non raro delirium.*] Hujusmodi febres non raro etiam vertigine incipiunt, hinc non temere creditur materiam aliquam pravam cerebrum & nervos afficientem ple.

plerumque adesse; quae, ut plurimum elapsis diebus aliquot, eruptione aliqua, exanthematum more se manifestat. In his itaque paulisper expectandum est, neque alia facienda, quam quae ad symptomata praesentia allevanda necessaria sint; donec qualis futurus sit morbus, certius pateat.

Pag. 16. l. 9. *Maxime autem per intestina.*] Non in his solum sed in omnibus fere febribus, si diu duret morbus, neque multum increseat, aut minuat, nullis vel levibus apparentibus solutionis signis, alvum laxare convenit, & faepissime haud multo post febrem judicari expertus sum, si autem praeter spem eveniat, paucis diebus iterum tentanda est modica alvi solutio, dato tum post hanc tum priorem vesperi medicamento anodyno.

Pag. ead. l. 11. *Commode laxabuntur.*] Hi enim aegri, optimo cum successu, idoneis medicamentis per alvum purgantur, hanc autem exinanitionem, post aliquos dies, pro virium ratione, repetere oportet, siquidem ex hoc medendi modo has febres protinus discussas, vel certis intermittentium terminis circumscriptas fuisse, non raro comperi.

Aliquando autem accidit, quod non obstantibus hujus generis remediis, diu manent hae febres exanthematibus conjunctae, neque crisi finiuntur, neque in remittentes vel intermittentes desinunt; hisce igitur aegris ex magno usu erit,

erit, lac afininum exhibere, interpositis simul remediis modice cardiacis & reficientibus.

Victus interea, pro vario gradu vigoris aut languoris, plus minusve instaurans aut debilis esse debet, semper tamen humidus, levis, & ad concoquendum facillimus.

Pag. 16. l. 16. *Quae malignae dicuntur.*] In his & ejus generis febribus putridis dictis, ob fibrarum habitum laxatum, & nimis tardum fluidorum motum, excernitur fere quotidie per sudores pars quaedam materiae, quae, eâ tandem copiâ, licet sensim, excreta est, ut restituto, gradu quodam, fibrarum vigore, reliquam subjugat vis vitalis; ex quo non raro evenit, ut sine crisi aliqua notabili paulatim indies convalescit aegrotus. Idcirco in hujusmodi febricitantibus pedetentim perficitur, quod robustioribus, uno quasi impetu, absolvitur.

Pag. ead. l. 19. *Aphthae palatum atque os totum occupant.*] Cognoscantur aphthae ulcusculis parvis, fauces, labia, & os internum obfidentibus, praecedente dolore cum pondere & anxietate ad stomachi regionem, comitante fere semper febre languida aut intermittente.

Pag. ead. l. 22. *Si albae.*] Aphthae paucae, solitariae, in labiis primo apparentes non a gula in os & fauces procedentes, pellucidae instar margaritarum, cito decedentes, neque iterum recrudescentes, boni sunt moris, & sanitatem

nitatem promittunt. Illae vero, quae admodum candidae, & nequaquam splendidae, sed opacae sunt, & a gula lente ascendunt, & porriguntur, donec oris interni partes omnes plus aut minus tegunt, mali sunt moris, semper fere se renovant, & raro sanantur tales aegri. Gangraenae enim indolem in se foveant, dantur quippe albae, aequae ac nigrae gangraenae.

Pag. 16. l. 25. *Nigrae exoriantur.*] Pari ratione aestimandae sunt aphthae fuscae, lividae, faciem putrem, tenuem, rubellam, tum vasa exedentem, tum humores corrumpentem, effundentes. Hae enim gangraenam adesse, certis & mox lethalem futuram denunciant.

Pag. ead. l. 28. *Gargarizationes fieri debent.*] Si doleant admodum fauces, praeter gargarismum in usu apud auctorem fiat eclegma molle, oleosum, vel potius mucosum, aliudve simile.

Quamvis Hermannum Boerhaave pro meritis, in arte medica, satis laudare vix possibile est, medendi tamen ratio, quam in salutem & commodum aegrorum hoc morbo laborantium consuluit, aliquam animadversionem hoc loco desiderare videtur. Suadet enim inelytus ille medicus, ut aegri aphthis vexati in balnea tepida ex emollientibus, & praecipue cum lactis vaccini tertiâ quartâve parte parata, demittantur, fofusque similes abdomini applicentur.

Haec quidem morbis quibusdam chronicis
com-

commode fieri possunt, vix tamen talia utenda sunt remedia in febribus illius speciei & moris, quibus, prae caeteris morbis, in hac regione aphthae se comitari ostendunt.

Pag. 16. l. 31. *Noque enim reprimentia.*] Decidentibus autem crustis, ne iterum renascantur, tangantur partes cum melle rosarum spiritus vitrioli fortis, vel falis marini guttis perpaucis adjectis, vel hoc parum proficiente, cum sequenti mistura.

℞. Elix. Aloës mell. rosac. ana ℥ii. acet. destillati guttas triginta unguent. aegyptiac. ab granis quinque ad viginti. m.

SECTIO. VI.

Erysipelas.

Pag. 20. l. 9. *Per modum crisis.*] Apparentibus sponte exinanitionibus, an criticae futurae sint, necne, plerumque dignoscere difficile est, nisi per effectus, lucem tamen non levem afferunt, quae de instantis crisis signis, jam alio loco tradidi. (Vid. Not. ad Pag. 11. l. 1.) Hae enim excretiones plerumque cum impetu sunt, maxime vero in robustis habitibus.

Pag. 20. l. 17. *Finem de febribus malignis.*] Mirum interea videatur febrium quarundam maligna-

lignarum & contagiosarum historiam & curationem tam brevi narratione expeditam fuisse; & haud dubito, quin permulti lectores mecum censebunt, auctorem sat bene meruisse poëtae sententiam. „ Brevis esse laboro, obscurus fio. ”

Idcirco si Deus det vitam, si medicinae professores favens dent hujus operis judicium, in animo habeo auctoris nostri librum de variolis & morbillis edere, ubi adjunctis simul notis & observationibus, illuc deferam quicquid de hisce & de febribus malignis ex putrido fomite plerumque ortis monendum habeam, quicquid insuper instituti ratio tum simul postulare videatur animadvertendum, tam de *veterum*, quam *recentiorum* (*) scriptis, quatenus ea ad hujusmodi res pertineant, quae etiam nunc, uti & olim, cuius medico, legere quid *miri* appetenti, *nova quamplurima* à quibuslibet undecunque arcessita, ad satietatem usque praebebunt.

SEC-

(*) E. G. Palmarius de morbis contag. Sorbait. *univers. medicin. & consil. medic.* Werlhoff *Disquis. medic. de Variol. &c.* Schreiber de *Pestilentia, Plague no contagious disease.* Lobb *on the Plague and contag. Distemp.* Perry *on the Small-pox.* Town and Hillary *on the diseases of Barbadoes and the West-Indies, &c.* Chirac *Traité des Fièvres malignes.* Pringle *Observ. on the Diseases of the Jail and Army, &c.*

B

 SECTIO VII.

De Febribus singularibus.

Pleuritis.

Pag. 21. l. 22. *Pleuritis.*] Occupat hic morbus tum omnia thoracis interni velamina, tum praesertim musculos intercostales; quocirca dividitur a practicis in pleuritidem veram, & notham, videlicet prout interna velamina, vel hos musculos aggrediatur, distinctione non admodum utili, rarissime enim sola afficitur pleura, at longe frequentius muscoli intercostales, quod a dolore, quoties aër spiritu ductus est, valde aucto, & cadaverum dissectione confirmatum habeo.

Nec minus in humidam & siccam facta est divisio. Illa ponit materiam pituitosam, sanguineam, vel purulentam per tussim rejectam, & proinde pulmonem simul affectum. Haec dolorem, vel sine tussē, vel tussim excreatione liberam pro certo statuit. Dividitur etiam in lateris dolorem sibi proprium, Idiopathicum dictum, & Symptomaticum. Prior est illa hujus morbi species in cujus naturam jam inquirere lubet. Posterior ponit translationem materiae cujusdam acris, purulentae, aut ulcerosae in pleuram, aut partes vicinas.

Oblata autem hac occasione, sit mihi aequa pote-

potestas dicendi, gradum inflammationis & doloris praecipuam esse regulam, quâ, tam in hoc morbo, quam aliis omnibus inflammationibus, seria à frivolis, notatu digna ab indignis, dijudicanda & distinguenda sunt. Ideoque missis distinctionibus inutilibus, de pleuritide vere inflammata, jam pauca monenda sunt.

Haec juvenes & viros robusti & sanguinei corporis habitus prae caeteris aggreditur, & hoc maxime tempore verno, dum redeunt jam gramina campis, vel hyeme, dum rura claudit gelu, & proinde quidquid vel sanguinem, seu in pleurae, seu membranarum quarundam costis contiguarum, seu musculorum intercostalium vasa arteriosa, modò singulis, modò pluribus, ex praemissis respondentia, majori impetu, aut copia, quam par est, impellit, vel haec vasa nimis coarctat, in causa esse potest, cur aegroti hoc morbo torqueantur, vel recidivum patientur, quae causae, cum innumerae fere sint, hoc loco recitare non convenit.

Incipit autem hic morbus, plerumque à frigore & rigore, & cognoscitur adeste quando aeger laborat lateris dolore acuto, pungente, lancinante, spiritus hauriendi, potius quam reddendi vel retinendi difficultate, conjuncto, nec non & febre acuta, & cutis siccitate, pulsu duro, sociatis. Adest etiam plerumque tussis dolorem summè augens, unde tussim suffocare conantur aegroti.

Durities autem pulsus in hoc, ut in aliis omnibus morbis, acri dolore comitatis, non

tantum ex ictus vigore, sed etiam, idque quam maxime, ex astricto ipsius arteriae, & si ita dicam, chordae tenuis tensae simillimo statu, dignoscenda est.

Pulsus enim non semper magnus & validus est cum durus, sed saepe parvus, ob respirationem non satis liberam; sanguinem tamen nihilominus mittere oportet, ut respiratio liberior fiat, quo facto, brevi saepe fortius vibrat arteria.

Quamdiu enim in hoc morbo pulsus magnus & durus adsit, licet dolor urgeat, spes jubet esse bonas, cum verò mollis fiat, nec multum caleat, nec melius se habeat aeger, metus maximi periculi portenditur, eo quod plus plusque impeditum ad iter faciendum per pulmonem redditum esse sanguinem liquet.

Pag. 21. l. 23. *Quantum opus est sanguine.*] Nihil aequè clare vel missionis sanguinis necessitatem, vel quantitatem detrahendam demonstrat, ac ipsè dolor respiratione difficili sociatus, ubi enim vel ambo jungantur, vel alteruter multum laboret, detractio sanguinis certo requiritur, imo, ut verbo quasi dicam, vix a scopo optato aberrabit medicus, si sanguinem ad prima signa defectus animi fluere curaverit.

Praemissis autem venarum in brachiis incisionibus repetitis, saepe mihi contigit observare, pleurae dolores sanguinis detractioe ex Saphaenâ magis leniri, quam eadem operatione in bra-

brachio institutâ ; quocirca fortiorem à parte dolente derivationem, à quibusdam revulsio- nem dictam, inde suspicatus sum, cujus haec ratio esse videtur forsan non improbabilis, ni- mirum quod arteriae intercostales ab Aorta ascendente oriuntur.

Raro autem quantitate huic morbo debellan- do sufficienti à pede detrahendus est sanguis, & proinde convenit primo, vel vena mediana, basilica aut cephalica incisus, ejus copiam gene- ratim minuere, & dein derivationis seu revul- sionis gratia, sanguinem ex saphaena sigillatim detrahere.

Pag. 22. l. 2. *Ad sanguinem in canaliculis suis hærentem solvendum.*] Frustram morbi initio excreationem inducere conemur, etiamsi si- mul afficeretur pulmo, & multo magis in vera pleuritide, cui vix unquam quovis morbi statu, datur talis expuendi aut expurgandi locus.

Pag. ead. l. 5. *Emplastrum vesicatorium la- teri.*] Longa autem me docuit experientia, alias quascunque exinanitiones, vel arte, vel naturâ factas, spes meas perpetuo fefellisse, nisi sanguinis missio larga, & pro gradu mali repetenda, prius instituta fuisset.

Profecto igitur flocci facienda sunt, quae de resolutione, beneficio naturae, de sudori- bus provocandis, aut salibus, oleisve glutino- sam crassitudinem humorum solventibus, ex- creationem promoventibus, aliisque ejusmodi

nugis olim jaētaverint aut hodie adhuc jaēt-
tent pharmacopolae ignari, medicique timidi
& inexperti, aut denique *Plani*, improbissimi
pharmacorum specialium venditores, quaestu
turpissimo pasti.

Pag. 22. I. II. *Sub finem autem morbi remit-
tente jam inflammatione alvum laxare oportet.*] Moderata per alvum purgatio saltem in habitu corporis calido & sanguineo, de quo hic agitur, non nocet, licet sub initio vel arte instituat, vel sponte à natura superveniat, ut ut aliter sentiant mulierculae aniles, medicamentarii, & id genus omnes, qui hoc symptomate atteriti, statim restringentia & opium sinistro fere fato aegris exhibere solent.

Pag. ead. I. 17. *Eveniat abscessus purulentus.*] Hujus morbi duae sunt species, verbi gratia, primo cum in vera pleuritide pars dolens putrescat, & fiat abscessus, vel in musculis intercostalibus, vel inter hos & pleuram, secundo, cum rupta pleura pus in cavum thoracis fluat; unde empyema.

Pag. ead. I. 20. *Ulcus autem per totam vitam.*] Non raro etiam iis aegrotis accidit, quibus pulmo, propter ejus ad latus adhaesionem, una cum pleura, simul afficitur, finitam sanguinis excreationem furtim subsequi puris sputum. Hi plerumque tabidi moriuntur, saltem nisi cito liberetur pulmo, quod tentari debet

bet victu, & medicamentis blandis & demulcentibus, Antiphthificis dictis, interpositis simul iis, quae tussim leniter proritent, maxime mane, ut pus nocte collectum quotidie educatur, vesperi vero anodyna, caute & parca manu exhibere oportet, & quoad caetera, ut in phtisi procedendum est.

Abcessus autem jam facti signa sunt, horror saepe revertens sine causa manifesta, doloris remissio manente dyspnoeâ, malarum rubor, fitis, febricula sub noctem aucta, pulsus debilis, mollis, frequens.

SECTIO VIII.

De febris intermitentibus.

Pag. 22. l. ult. *Febrem intermitentem.*] Febris intermitens simplex se adesse indicat redintegratione frigoris, horroris, & tremoris certâ quadam horâ, quibus superveniunt pulsus creber, & aestus febrilis, siti, calore, dolore capitis & lumborum, &c. plerumque comitati. Haec autem horis quibusdam ita se continuant, ut citius vel serius pro morbi genio succedat crisis, maxime per sudores, non vero semper; aliquando enim eam per alvum, vel urinae vias factam novi. Urina sub paroxysmo reddita, plerumque rubra est, & vix faeces

B 4

de-

demittit, eo vero finito, sedimentum ingens lateritium deponit.

Vult Mortonus, aliique multi medicinae scriptores, sedimentum hoc lateritium esse definitum & perfectum intermittentium signum, Diagnosticon dictum; quod veritati minime consentaneum est.

Novi enim aliquos homines habitu sanguineo praeditos, qui integra fruenter valetudine, talem reddebant urinam, praecipue post corporis exercitationes, levemque defatigationem. In morbis scorbuticis etiam, nec non & in hydropicis tale lotium saepe reddunt aegroti; praesertim quibus corporis constitutio biliosa, calidave sit.

Fidissimum itaque, febris intermittentis signum, ut opinio mea fert, est paroxysmus cum hac urinae specie & conditione, aliisque propriis suis rebus ordinatim circumstantibus, certâ quadam horâ, sine causâ manifestâ recrudescens, quae hujusmodi symptomatibus ortum praebear.

Pessimum enim in errorem similitudine rapiuntur medici, dum dolores verâ inflammatione conjunctos, qui vesperi, aut scorbuticos, qui nocte plerumque crescunt, intermittentium more curant.

Hujusmodi autem dolores neque horrore, oscitatione, pandiculatione & frigore aequè comitantur, ac febres revera intermittentes, quae cum his signis non vesperi modo, sed
qua-

quavis alia diei noctisque parte, pro ratione paroxysmi praegressi redeant.

Haud immerito quoque istud adhuc magni admirandum videatur, quod in omnes valetudinis infirmitatis facies se transformare queat hic morbus, Protea aemulari studens, easque simulat, tam quas acutas, quam chronicas nominarunt auctores, maxime vero priores; quo casu curandus est morbus, ut morbus simulatus curari debeat; deinde postquam à recrudescente paroxysmo, aliisque signis propriis, palam se fecerit intermittens, cortice Peruviano oppugnandus est.

Unum proferre, quod ad hanc rem pertineat, exemplum, sat erit; nimirum, si formâ cephalae acutae appareat morbus, missione sanguinis in primis, prout vires aegri ferre poterunt, dein salibus resolventibus, quae calorem minuunt, & potionibus blandis, quae humores attemperent, prosequenda res est; usque dum per signa morbis intermittibus assueta, & praecipue dolorem statò tempore sine causâ manifestâ recrudescentem & desinentem more paroxysmi, quandam certi ordinis febrem respicientis, pateat ejus species vera, & tandem larvâ excussâ, sine morâ, malo sincero occurrendum est, & antidoto Peruviano profligandum.

Pag. 22. l. ult. & pag. 23. l. pr. *Cortice Peruviano discuti posse.*] In febris intermittens simplicis curatione, praecipue perpensa & explorata

plorata habenda sunt imprimis vehementia & tempora paroxysmi & ἀνρπεξλας, deinde quomodo sese finiat paroxysmus, an scilicet sudore, diarrhoea, &c. nec non an citius vel ferius revertat; si enim post singulos accessus serius redeat, vel sponte brevi desinet, vel facile sanabitur, si vero citius, quotidie increfcit, & ad febrem continuam vergit morbus.

Pag. 23. l. 1. *Eliciatur vomitus.*] Praecipue si adlit nausea, vel vomendi conatus.

Pag. ead. l. 30. *Eandem tenui medendi viam.*] Rhabarbari & corticis Peruviani virtutes unitas merito celebravit, autor, nihilominus accidit aliquando magnam curationis spem elufisse istiusmodi consortium. Cum in tali igitur loco res fit, experientiâ comprobavi, ut ad omnes rhabarbari partes feliciter valeret massa quae habet pilul. Ruf. Cinnab. antimon. ā ʒfs. Sapon. amygdal. ʒfs. Syrup. croc. q. s. m. f. massa, cujus exhibeantur pro re nata, viginti vel triginta grana.

Pag. 24. l. 5. *Iterati in eundem lapsus.*] Si autem ob frequentes febris redintegrationes multum debilitentur vires, & hydropicus vel cachecticus sit aeger, valentiora plerumque requiruntur medicamenta, quocirca ad recidivam praecavendam cortici addatur chalybs, nec non & aliquod ex herbis, & radicibus, quae amaris, aromaticis, & diureticis polleant viribus.

Prae-

Praeterea haud minus hujusmodi aegris conducit equo provehi, & aestate, balneo & aquis frigidis uti, interpositis pro re nata medicamentis vomitoriis, vel si opus sit, catharticis idoneis.

Denique pro normâ certissimâ a medico habendum est, se numquam credere aegros, quos consuetudo in februm intermittentium crebros recursus adduxit, ex toto, aut integre sanatos, quamdiu sudore glutinoso diffluant, vel ad minimam corporis exercitationem sudent; utpote ex solo hoc symptomate, conjecturâ fatis probabili colligi potest, sanguinis circuitum justo segniorem & corporis compagem naturali multo debiliorem esse. Duplex autem hoc vitium sanat cortex Peruvianus cum chalybe compositus prae caeteris omnibus remediis.

Pag. 24. l. 15. *Specimen praebeant.*] Cujus rei indubitatum testimonium proferre libet. In phthisi scilicet aliisque morbis interno ulcere comitatis, vesperi recrudescit horror, dein calor, quo per noctem excruciantur aegri, & mane sudore terminatur talis paroxysmus.

Hic vero morbus non est febris intermittens, de qua hic agitur, sed ortum habet ab acri putridaque materia in venas absorpta, neque cortice Peruviano, ullove medicamento, quod adversus hujusmodi februm accedentes & recurrentes horrores traditur esse in hodierno usu, & bona existimatione, sanandus est, nisi sanato morbo primigenio.

Pag.

Pag. 24. l. 22. *Effectum non sortiatur.*] Imo contra expectationem omnium aliquando accidit, ut assumpto cortice Peruviano superveniat diarrhoea, quo casu exhibeatur vomitus ex ipecacoanhae radice, & post aliquas horas immittatur clyster ad hunc modum praescribendus: ℞. Cortic. Peruvian. pulv. ℥ss. aquae communis ℥x. coque ad partes dimidias & cola, dein postquam refrixerit liquor adde tinctur. cinnamom. ℥ss. electar. e scord. ℥iii. m. & si adhuc remaneant febris & diarrhoea, repetendus est clysteris usus, pro harum ratione, tertiâ scilicet vel quartâ quâque horâ. Hoc enim medendi modo, irritis aliis quibuscunque, pessimas intermittentium species sanatas expertus vidi.

Pag. 25. l. 16. *Haec tertio quidem die revertitur.*] Haec febris incipit plerumque oscitatione, pandiculatione & lassitudine membrorum, quibus succedunt horror, rigor, calor, fitis, dolor capitis, dorsi, aliarumque corporis partium, lingua nunc alba, nunc flava, urina, pro gradu febris & vigore pulsus, plerumque plus minus rubra, nunc sedimentum deponens, nunc cruda, nunc turbida manens. More autem intermittentium distinguitur, revertentibus eodem modo paroxysmis, hoc tantum cum discrimine, quod haec febris per decessiones tantum molliatur, nec unquam corpus dimittat, sed aliquando stas, aliquando incertis temporibus, vi intensiori revertat:
In-

Interea tamen notandum est, ut intermittentis more, crisi quadam finiatur paroxysmus, febre adhuc continuatâ, licet mitiore.

Haud multum equidem inter hunc morbum & febrem continuam synochum dictam interest, & in hanc regimine nimis calido saepe convertitur; e contrario, habitâ aptâ attentione ad rectum virium circulantium gubernationem, in intermittentem plerumque commutatur tum haec febris, tum ipsa synochus.

Pag 25. l. 18. *Per accessionem occupat.*] Ad intermittentium ordinem justo referri debet febris ardens, non minus propriam animadversionem desiderans, quam semitertiana; quippe alternis diebus, praecipue iis, quos impares nominarunt medici, exacerbatur, ab hemitritaea gradu quodam & siccitate majori tantum differt, postulatque eandem medendi rationem, sed magis refrigerantem, humidam & temperatam; eo praecipue cum viros membris & mole valentes in laboriosis exercitationibus multum & saepe versatos, aggreditur, quam denique rem fati confirmant medicorum in multa saecula experientia.

Incipit enim febris ardens, ut semitertiana cum lassitudine, horrore, & rigore, quibus succedunt nausea, vomitus, calor maximus, & ad tactum fere urens, sitis inexpugnabilis, inquietudo, anxietas, & calor summus ad vitalia & praecordia, siccitas totius corporis, pulsus velox cum arteriâ tensâ chordam arc-

tam

tam & astrictam referente, musculorum tendines naturali tenfiores, & duriores, respiratio densa, cita, lingua sicca, aspera, flava, fusca, nigra; tussicula, vox clangens, dolor capitis ingens, pervigilium, nervorum distentiones, phrenitis, coma.

Haec tamen omnia symptomata non omnem febrem ardentem comitantur, saltem in morbi initio, sed sensim augentur tam numero, quam viribus, pro ratione continuationis & gradus morbi: semper tamen calor corporis siccus, urens, & ad praecordia ingens, sitis summa, & lingua sicca, aspera cum inquietudine anxia, pulsu veloci, & arteriis fabricâ admodum tensâ & astrictâ notandis adsunt.

Haec febris prae caeteris omnibus caput afficere solet, unde fiunt dolores, vigiliae, delirium, furor, phrenitis, & similia.

Pravam hanc cerebri affectionem prope adesse, satis certa notitia venit medico, si progrediente morbo quaedam ex his aut consimilibus signis sese prodant; scilicet, si aeger creberrimo mingendi conatu laboret, perpauca tamen tenuis urinae copiam singulis vicibus reddat, si arrepta ejus manu eam subducere molietur, si, quae dixit, sibi ipsi illico fere oblita sint, si respiratio antea cita, mox in profundam & tardam mutari incipiat, si oculi tristes, luctuosi, cum scabra forditie pulverulenti, semiaperti, aut torvi videantur, si ex his lachrymae sponte stillent, nec ad
can-

canthos versus, eant; quibus omnibus illud etiam accedit miserandum, quod haec symptomata aegrum excruciendo, eum minime tractabilem reddunt, & sanationem maxime impediunt: Quocirca studiosè adhibendae sunt cautio & provisio, ut quantum fieri possit, evitentur hujusmodi incommoda.

Huic autem fini consequendo nihil aptius reperitur, quam morbi curationem inprimis aggredi missione sanguinis largâ, mox pro virium & symptomatum ratione repetendâ, remediis dilutissimis, refrigerantibus, & revellentibus à capite, ab ipso morbi initio. Crura igitur aquâ tepidâ bis terve quotidie, si liceat, genua tenus immergere, ex magno usu erit, & hoc finito cruribus & pedibus adhibendum est cataplasma emolliens.

Talis autem medendi modus, etiamsi rationi maxime congruus, rarissime à nostratibus tentatur, & medicum, qui hujusmodi auxilia praeceperat, se ludibrio intempestivo exposuisse mihi vidisse contigit.

Veteres interea medici pullos juniores, columbas, & similia animalia dissecabant, & adhuc calentes plantis pedum admovebant, ut spirituum animalium tumultus compefcerent, & impetum a capite revocarent; quod excusso & explorato consilio utiliter ab iis factum erat, plus tamen humectat & revellit medendi ratio supra proposita

Recentiores autem theoriae attractionis falsos fidentes, emplastris acribus & vesicatoriis irritan-

ritantibus, non solum hoc frustra, sed quod multo pejus est, id semper maximo certe cum aegrorum damno efficere conantur, nisi constet plane ex languore & debilitate tantummodo stagnare humores.

Propter eandem etiam rationem eas exinunctiones promovere convenit, quas cum utilitate in seipso experiri solebat aegrotus, dum sanus fuit, cujuscunque fuerunt generis, modo ad revulsionem à capite & praecordiis conducerent. Artis igitur praecipuum erit opus, ut sat copiosè fluat sanguis vel e naribus, eas irritando fetis, vel ex haemorrhoidibus, impetum sanguinis deducendo suctu hirudinum; vel denique in foeminis ut fluant menses, si tale quid ardens acciderit, laxando vasa uterina emolliente cataplasmate, ut eò derivetur vis sanguinis. Hoc autem stimulantibus calidis, emenagogis dictis, minime tentandum, quippe ejusmodi medicamenta in hoc morbo exitiosa sunt.

Pag. 26. l. 2. *Exoriri videtur.*] Haec febris difficilis inde non raro est curationis, medias enim partes inter synochum febremque intermittentem tenere videtur, ideoque medendi rationem magis temperatam, quam in intermittente simplici, minus vero quam in synocho, ut plurimum postulare solet, & sedulo observare, debet medicus, tam accedente morbo, quam toto progrediente ejus cursu, an nimio impetu ferantur humores, nimisque vigeant, vel languescant vires.

SEC-

S E C T I O X.

De febribus lentis, sive hefticis.

Pag. 28. l. 17. *Tot habent causas.*] Ex tribus tamen praecipuis causis ortum ducunt hae febres lentae hefticae dictae. In primis hic morbus oritur ab omni causa, quae transitum sanguinis per pulmonem ita impedit, ut ibi in materiam purulentam convertantur obstructa, quales sunt tussis diuturna, pleuritis, peripneumonia levis, pulmonis strumae, febres omnes, acrimonia omnis generis vascula tenera corrodens, & sputum sanguinis inducens, plethora, aetas juvenilis calida, praesertim ab anno aetatis decimo sexto ad trigessimum sextum, exercitationes violentae, cantus, clamor, & infinita alia, quae pulmonem inferciunt, calefaciunt & fatigant, sed prae caeteris, ipsius corporis forma, ex qua profecto evenit, ut vis major in respiratione pulmone incumbat, & simul desit explicationi locus. Consistit hoc in collo longo, thorace plano & angusto, & scapulis depressis; quibus, si accedat color candidus cum cute quasi pellucidâ, rubor vegetus in malis, summum inde tabis est periculum.

Constat autem inter omnes, hunc morbum ulcera omnia, praecipue interna comitari, quippe in his materia purulenta propter vaso-

C

rum

rum laxitatem, puris retentionem, & partium contiguarum compressionem, majori copia in vasa absorbentia necessario propelli debet: Quocirca praesente febre hectica aliquid latentis ulceris suspicari nunquam non alienum erit.

Oritur etiam hic morbus ab acrimonia quacunque, seu oleosa, salina, seu biliosa sit, postquam vel putrescere incipiant humores, vel tanta iis inducta sit acrimonia, ut non solum nimis inde solvantur humores, sed & nervi insuper partium singularium motui sensuique fervientes, irritamentis inordinatis & plus justo frequentibus obnoxii fiant.

Oritur & tertio ab exinanitione, raro vero, nisi simul adfuerit acrimonia, uti male iis aegris non raro evenit, quorum vires febris acutis aut lentis jamdudum valde exhaustae fuerunt.

Pag 28. l. 22. *Exulceratione originem trahunt.*] Febris hectica ex hoc fonte derivata his signis se manifestat. Hujusmodi aegri pulsu celeri & debili, sitisque paucitate afficiuntur, mane plerumque algent, & languidi sunt, vesperi calent & alacriores sunt, eoque tempore praecipue calent, quo novus chylus cum sanguine circumfertur, tunc enim, praesertim si diu haeserit malum, rubent malae, & internae manus, primo mane autem dormiunt, & morbo indies in deterius mutato, tum etiam sudore liquefcunt. Urina vesperi reddita, dum

dum febrilis calor adsit, sedimentum non deponit, sed agitata in phialâ diu spumam retinet, finito vero, per sudores multâ jam nocte abortos, paroxysmo calido, sedimentum subalbidum, aliquando rubro flavum & furfuraceum, non raro & lateris contriti colori simillimum, deponit. Postremo observatu dignum est, quod ipse cruor ex venis emissus nunc facie & compage mutatus, massae albae, durae, glutinis & corii instar tenacis, & resilientis, speciem variam pro vario gradu mali prorsus assumulat.

Pag. 32. l. r. *Utilissimum esse balsamicis.* Mane plerumque rejicitur materies acris, tussim excitans, eo igitur tempore exhibenda sunt lenia balsamica, quae exscreationem promoveant, ut a retentis liberetur pulmo, non vero aliis diei temporibus, nisi ea copia congesta sit materies, ut mane haud idonea fiat expurgatio, quippe auctâ tussè, augetur in partem affectam humorum fluxio & derivatio.

Ad ulteriorem autem in hoc morbo exscreationem promovendam, illud interdum ex magno usu venit, ut incumbat aeger pronus in largam pelvim aquâ calidâ repletam, ita ut vapores in pulmonem hauriat, hoc vero non proficiente, addatur acetum parva copia, & si haec omnia parum valeant, in usum vocare oportet acetum scilliticum. Ad eandem rem spectat spongiam aceto acerrimo calido vel aceto scillitico madidam naribus vel ori per

vices admovere, ut pulmo vapores ad se atrahat.

Pag. 32. l. 18. *Præcipue in sanguinis sputo.*] Rarissime, si unquam, in hoc morbi statu convenire possint hæc aut consimilia medicamenta, quâcunque formâ exhibita, aliquando autem cessaturo sputo, ea multum commodi adfuisse observavi.

Pag. ead. l. 19. *Exiguâ autem his suppurationibus subjungendus videtur largior.*] Suppurationes, quæ in pulmone fiunt, tam parvæ, quam magnæ, his indicîis, modo leviori vel graviori, pro gradu mali urgentibus, se palam faciunt. Dyspnoea cum tussis incremento vesperi & nocte præcipue adest, unâ, si apertum sit ulcus, cum sputo crasso, glutinoso, subflavo, & purulento, nunc lineolis, guttisque sanguinis commisto, nunc absque his; si vero in tunicâ concludatur, deest purulenta materiae exputio.

His in morbi progressu succedunt horror levis, inordinate recurrens, malarum rubor post partum, calor urens & mordax cum pulsu celeri & febrili maxime vesperi, mane vero ad tactum frigus. In latus affectum sat commode decumbunt aegroti, in alterum vero molleste ferunt, sæpe ne minimâ quidem ex parte pati possunt, eo quod tussis inde auctis viribus & dolore simul ponderoso quasi desuper impendente, ut plurimum comitata, aegrum inde-

indefinenter torquet. Possum quoque & illud animadvertere, quod latus affectum altero plerumque calidius reperietur.

Sub morbi progressum ingravescent praedicta, maxime vero sub poenâ motus spiritus difficiliter trahitur, simul & crescunt tussis & calor hecticus. His succedunt anxietas & molestia inexplicabilis per noctem, sudores mane ingentes, debilitas, macies summa, diarrhoea colliquans, crurum tumores, pruritus per totum corpus, vox rauca & oh! talis facies, qualis Hippocrates in illustrandis suis historiis facile princeps tam prope à cadaveris vicinatis & confiniis, depinxit, ut luridis & emaciatis malis, ambiguoque vultu, fere sagaces falleret inquisitores discrimen obscurum.

Pag. 33. l. 1. *Haec de phthisi.*] Ut extremum hoc monitorum agmen de hoc morbo fructum utilitatis majoris praebeat, non ab re fore putavi, ea, hoc loco, subjungere principia, quae, a medico in insidiosi hujus morbi gradibus consequentibus, a prima accessione usque ad ejus decessionem, seu exitum saepe funestum, semper timendum, praesertim sunt observanda, & prosequenda.

Ex omnibus praedictis idcirco liquet, quod tempestiva sanguinis sputi cautio & provisio, puris generati excreatio, lenimen acrimoniae hecticae purulentae, tussis mitigatio, diarrhoeae impeditio, aut sanatio, primas in curatione partes tenent.

C 3

His

His autem propositis conducunt missio sanguinis pro re nata instituta, diaeta lactea, medicamenta putredini resistentia, & si non vetat spirandi difficultas, incrassantibus & emollientibus simul sociata, exercitatio lenissima & perquam moderata, plerumque autem nihil utilius est, quam curru, aut equo vehi per aërem purum placidum à nimis frigido calidove utrinque reductum, ut inde faciliè expurgetur pulmo.

Praeter haec ad tussim aliaque symptomata molesta lenienda caute interponenda sunt ea remedia, quae more lenissimo somnum conciliant.

Postremo non est alienum insuper adnotare, quod in praedictis utendis & exhibendis, regula optima ex dyspnoeâ petenda est, si enim hoc symptoma multum urgeat, neque vetet diarrhoea, aut oris ventriculi morsus, acidis blandis & salibus, quae calidae & putridae humorum crasi fortiter resistent, necnon & lenissimis & dilutissimis potionibus, libere, parcâ tamen copiâ, unâ vice assumendis aeger tractandus est. Quotiescunque autem pateat, ut spiritus difficultas minus urgeat, lenia obtundentia & incrassantia prioribus medicamentis addenda sunt.

Pag. 33. l. 2. *Duae autem sunt aliae tabis species.]* Hae tamen duae species vix à vera stirpe hectica ortum suum ducere dicantur, nisi simul adfuerit partis alicujus putre vitium ab hu-

humorum acrimoniâ inductum, quo casu ad primam familiam & originem profecto referri debet morbus; *sin alia contigerit tabis species, vel in nimio impetu solidorum in liquida, quo ea atteruntur nimisque solvuntur, vel in acri liquidorum transfluentium indole, omnino ponenda est ejus mali sedes.*

Hujusmodi autem omnes, qui ex habitus vitio & culpa, ut ita dicam, tabidi fiunt, urinam tenuem larga copia per vices reddunt, nunc prorsus pallidam, nunc coloris straminei cum paucis vel nullo sedimento; & hoc maxime noctu, dum calidiores sint. Sanguis licet per vasa velociori cursu fertur, quam par est, nihilominus vel sponte emissus, vel venis detractus, rubedine nimia splendet, & praeter morem minus cohaeret.

Praeter ea, quae supra scripta sunt, illud quoque observatu dignum videatur, tempestatum mutationes, licet vulgares, male ferre hujusmodi aegrotos, maxime vero eas frigoris & caloris variationes, quae de improvviso fiunt.

Haecenus dictis unum hoc adjiciam monitum, scilicet id maximi esse momenti, ut satis clara adepta sit cognitio differentiae, quae extat inter febriles morbos hecticæ & tabidæ indolis ex quacunque prole natos, & febrem malam continuam debili & veloci pulsu comitatam. Priores, qui vitio habitus aegrotare dicantur, plerumque pro ratione mali, per longum equidem tempus morbo laborant, imo aliquando

per plures annos, & ad negotiosas cogitationes & actiones valent, minus licet sani & robusti: Posterioribus autem febricitantibus longe alia res est, lecto enim affixi aut saltem cubiculo detenti manent, & tremore, aegritudine, aliisque febris verae languidae symptomatibus noctes diesque vexati & exhausti sunt,

